

Izveštaj

Radni stolovi u vezi sa medijima, 28. jun 2022.

“Uloga REM-a i RTS-a u podsticanju političkog pluralizma” &

“Medijska strategija - kako dalje?”

Konferencija “Demokratija; Minimalni konsenzus”

Uloga REM-a i RTS-a u podsticanju političkog pluralizma

Zaključci:

- Učesnici konferencije konstatovali su da promena u oblasti medija nije moguća ako ne dođe do promene u radu Regulatornog tela za elektronske medije (REM). Odblokiranje zarobljenih medija viđeno je pre svega kroz unapređenje rada REM-a, a učesnici su izneli više predloga kako je moguće njegov rad poboljšati.
- Učesnici su konstatovali da se Evropska medijska regulativa menja brže nego medijska regulativa Srbije. Ujedno, iskazana je i potreba za novim regulativnim mehanizmima, kao i većim uticajem i zajedničkim organizovanjem civilnog društva u oblasti medijske regulative.
- Učesnicima je predočeno da će razgovori u REM-u sa kandidatima prilikom dodele novih dozvola za nacionalne frekvencije biti otvoreni za javnost, što je pozdravljeno kao znak veće transparentnosti. Međutim, ukazana je i potreba da se prilikom određivanja kriterijuma za dodelu frekvencija primenjuju profesionalni standardi i da REM vodi računa da se oni poštuju.

Ovaj izveštaj predstavlja ključne preporuke sa radnog stola, od kojih će mnoge zahtevati detaljnije razmatranje.

Na radnom stolu pod nazivom “**Uloga REM-a i RTS-a u podsticanju političkog pluralizma**” razgovor je bio posvećen analizi uloge i odgovornosti nezavisnog regulatornog tela i javnog medijskog servisa u pogledu podsticanja javne debate i političkog pluralizma, kako van izbornih procesa tako i tokom izborne kampanje. Nakon analize zakonodavnog i institucionalnog okvira, učesnici okruglog stola su razmatrali gde su glavni izazovi i kako unaprediti primenu postojećih pravila, te da li bi delimična izmena

zakonodavnog okvira mogla voditi boljoj zaštiti pluralizma. Radni sto bio je namenjen svim akterima nadležnim i zainteresovanim za medijsku scenu Srbije, medijski pluralizam i položaj javnog medijskog servisa.

Cilj diskusije je bio da otvori/ponudi odgovore na sledeća pitanja:

1. Kakav regulator i kakav javni medijski servis su nam potrebni da bi ostvarili svoju funkciju u demokratskom društvu
2. Kakav je domašaj postojećeg normativnog okvira, da li postoje nedostaci i ukoliko je tako, koji su konkretni predlozi za unapređenje okvira koji bi vodio većoj zastupljenosti političkih aktera u medijskom programu, a naročito u programu javnog medijskog servisa RTS-a, kako van izborne kampanje tako i tokom izbornih kampanja.

Glavni tok diskusije:

Na samom početku ukazano je na nekoliko tačaka koje su dale okvir diskusiji:

1. Evropski okvir regulacije medija – percipiran je kao regulativni model kojem težimo, ali i koji se stalno menja i prati dinamiku društvenog rvoja. Takav okvir reguliše netransparentno oglašavanje, dezinformacije, sprečava širenje i razmenu nelegalnog sadržaja. On će se odnositi na web sajtove, čitave internet strukture, web platforme i internet sadržaje. Zakoni će se primenjivati neposredno, a region Zapadnog Balkana i Srbija će biti prvi koji će proći usklađivanje u procesu priključenja.

Promena se ogleda u tome što zakone više ne donose pojedinačne države, već direktiva dolazi od Evropske unije. Evropa je u ciklusima regulisala oblast medija: evropska direktiva o televiziji bez granica doneta je 1989. godine kao odgovor na veliki izazov satelitske televizije, 2010 EU je utvrdila novi regulatorni okvir/direktivu u vezi s pružanjem audio-vizuelnih medijskih usluga, koja odgovara na potrebu jedinstvenog regulisanja linearnog i ne-linearnog medijskog sadržaja, i sada Evropski okvir za regulisanje digitalnih medija.

2. Regulativni okvir u Srbiji – od 2012. godine primetan je rapidan pad medijskih sloboda, veća kontrola medija, kao i pad nivoa demokratičnosti. Pitanje je da li možemo da se oslanjamo na parcijalne promene, koje su do sada viđene, pošto korenite promene su teško zamislive. Kako da se probije taj začarani krug? Šta parcijalno može zaista da se uradi da bi se stanje popravilo?

3. Izborna i politička praksa pokazuje da – dolazi do urušavanja izbornih sloboda, izborni uslovi su po izveštajima posmatrača bili gori 2022. nego u 2020. godine, funkcionisanje REM-a se pogoršalo . Postavlja se pitanje šta je efekat privremenog regulatornog tela?

Učesnici su pre svega bili fokusirani na ulogu REM-a koga su smatrali ključnim faktorom za ostvarivanje slobode medija i poštovanja novinarskog kodeksa. Konstatovani su brojni problemi u njegovom radu. Kritika REM-a nije bila usmerena na celokupnu ustanovu, pošto deo zaposlenih obavlja posao profesionalno, već na Savet REM-a imajući u vidu njegovu odlučujuću ulogu u procesu donošenja odluka, zbog čega bi najviše trebalo uticati na promene u njegovom radu.

Izraženo je negodovanje od strane civilnog sektora zbog “zida” koji je postavljen prema inicijativama upućenih REM-u. Predstavnici nevladinog sektora ukazali su i na neodstatak sluha koje REM ima i prema preporukama Ministarstva kulture i informisanja.

Učesnici su se složili da je problem sa REM-om višedecenijski, te da on nije vršio svoju funkciju još od osnivanja, ali stanje se drastično pogoršalo tokom poslednjih deset godina. Navedeno je da REM duboko politizovana institucija, koja se oglašava parcijalno kada se radi o povredama zakona. Učesnici su doveli u kauzalnu vezu degradaciju rada REM-a sa urušavanjem nivoa demokratičnosti u Srbiji i složili su se da Zakoni o javnim servisima i elektronskim medijima nisu loši, ali da je problem u primeni, u onima koji sprovode zakone i nedostatku političke volje.

Tokom diskusije izneta je informacija da će REM prenositi razgovora sa kandidatima za dodelu nacionalne frekvencije. Učesnici su pozdravili ovaj pristup, jer bi on omogućio veću transparentnost pri odlučivanju. Takođe, učesnici su naveli i da je mnogo važnije da se REM vodi profesionalnim kriterijumima i standardima pri odabiru kandidata.

Oko same promene u vezi sa REM-om bilo je najviše predloga. Učesnici su odbacili mogućnost da se ukine REM, jer bi se tako proizvela još gora situacija u oblasti regulacije medija. Nasuprot tome, učesnici su se založili da je potrebno ojačati instituciju koja se gradila dvadeset godina, ali je oko vrste promena postojalo nasuglasica, što je ukazalo na jasnu potrebu da se o ovome više razgovara.

Izneti su predlozi da se promeni način odabira članova Saveta REM-a, odnosno da njegove članove predlažu institucije koje do sada na to nisu imale pravo (primerice Srpska akademija nauka i umetnosti), kao i da potvrđivanje njihovih članova ne mora da bude u Narodnoj skupštini. S druge strane, čula su se i mišnja da nema garancije da će predlagači birati kvalitetne kadrove, te da bi trebalo naći formu javnog i transparentnog procesa.

Učesnici su se složili da bi inicijative civilnog društva trebalo da imaju veći uticaj - to bi trebalo pre svega omogućiti kroz bolje, snažnije i koordinisane organizovanje civilnog sektora koji bi tako imalo veću snagu i bolje i kvalitetnije predloge.

Problem regulacije internet portala samo je dotaknut, navedeno je da se ta oblast ignoriše u domaćim institucijama, uprkos sve većem značaju koji ima za auditorijum i odsustvu regulacije koji vlada u ovoj oblasti. Javili su se i predlozi za novim, hibridnim oblicima regulacije koji bi obuhvatili više tipova medija.

II Medijska strategija - kako dalje?

Zaključci:

- Da se krene u izradu novog Akcionog Plana već sada, jer ovaj aktuelni ističe ove godine, kako bismo imali spreman Akcioni Plan za Medijsku Strategiju početkom 2023. Kroz radnu grupu bolje se upoznati sa evropskim direktivama
- Da članovi radne grupe za monitoring Akcionog Plana za implementaciju Medijske Strategije imaju redovne sastanke sa radnim grupama za izradu medijskih zakona, jer bi to doprinelo većem kvalitetu Akcionog Plana
- Da izveštaji o realizaciji Akcionog Plana budu dostupni javnosti na kvartalnom nivou

- Da se možda dodaju neke nove aktivnosti u narednom Akcionom Planu u skladu sa zacrtanim ciljevima, a neke aktivnosti bolje i preciznije definisati
- Da se uzmu u obzir EU Digital service act i Media freedom act pri izradi novog Akcionog Plana za Medijsku Strategiju i za medijske zakone
- Radna grupa za izradu Akcionog Plana suviše glomazna, trebalo bi je smanjiti da bi bila efikasnija
- Da se ojačaju (samo)regulatorni mehanizmi, da javni novac bude dostupan pre svega medijima koji profesionalno obavljaju posao

Ovaj izveštaj predstavlja ključne preporuke sa radnog stola, od kojih mnoge zahtevaju detaljnije razmatranje.

Na radnom stolu pod nazivom “**Medijska strategija - kako dalje?**” učesnici su diskutovali o tome šta je od planiranog sprovedeno u prve dve godine Medijske strategije i koji su izazovi i kako ih prevazići. Postavljeno je pitanje šta je to što je potrebno da se uradi, koje aktivnosti da sprovedu da bi Strategija funkcionisala. Okruglom stolu su prisustvovali i učestvovali u diskusiji domaći i strani eksperti iz sfere problematike stanja medija, predstavnici civilnog društva i državnih institucija.

Teme o kojima se diskutovalo su:

- medijska scena u Srbiji,
- kreiranje medijskih politika,
- poboljšanje pravnog okvira regulacije pozicije medija,
- nezavisnost javnog servisa,
- bezbednost i socioekonomski status novinara,
- projektno sufinansiranje medija, itd.
- dakle sve ono što je predviđeno da bude unapređeno Akcionim Planom za sprovođenje Medijske strategije.

Diskusija je počela predstavljanjem šta je predviđeno i dokle se došlo u implementaciji Akcionog plana (AP) o Medijskoj strategiji. Predstavljeno je pet oblasti i ciljeva u Medijskoj strategiji:

1. Poboljšanje bezbednosnosti i socio-ekonomskog položaja novinara, kao i uslova za rad.
2. Uspostavljanje fer medijskog tržišta, bez političkog uticaja.
3. Mehanizmi zaštite medija od spoljnih uticaja i dosledno primenjivanje javne politike i propisa.
4. Povećanje objektivnosti i raznovrsnosti medijskih sadržaja u medijima na jezicima nacionalnih manjina.
5. Unapređenje medijske pismenosti.

Aktuelni Akcioni Plan je važeći do kraja 2022, te je konstatovano da bi odmah trebalo krenuti sa procesom izrade novog koji bi se odnosio na period 2023-2025. Konstatovano je da je AP rađen po novoj metodologiji, da je dobar krovni okvir, ali da je njegova implementacija zakazala. 11 aktivnosti predviđenih Akcionim planom nije ni započeto, 15 aktivnosti je započeto ali nije dovedeno do kraja, 41 aktivnosti su izvršene ili se izvršavaju u kontinuitetu (neke od njih su: prikupljeni su podaci o broju zaposlenih, izrađena analiza, korpus aktivnosti o projektnom sufinansiranju, podrška manjinama i manjinskim grupama i

civilnom sektoru, obuke o medijskoj pismenosti, etc.). Radna grupa za implementaciju AP redovno je imala sastanke sa državnim organima, ali su vremenom postali sve ređi i prestali su da se održavaju u oktobru 2021. Rečeno je da su se početkom juna sastali sa Premijerkom Anom Brnabić gde su predstavnici medijskih i novinarskih udruženja, koji su članovi Radne grupe, složili se da je deo aktivnosti iz akcionog plana urađen, ali da postoje kašnjenja u implementaciji. Ima naznaka da će se nastaviti sa aktivnostima, ali nije objašnjeno koje su to konkretne naznake. Takođe je konstatovano da je izgubljeno vreme na Zakonu o javnom informisanju i medijima (stopirano u oktobru), da se kasni sa usvajanjem izmena i dopuna zakona, i da je jako važno da se taj proces ubrza, za šta su dobili uveravanje od strane Premijerke da će se zakon završiti. Premijerka je takođe rekla da će pri formiranju nove radne grupe za implementaciju Akcionog plana za Medijsku strategiju biti predlog da bude operativnija i da bude manje članova, a sastajaće se sa radnom grupom za izradu zakona. Opšti je utisak da nema političke volje da se unapredi sistem medija u Srbiji.

1. Po pitanju poboljšanja bezbednosti i socio-ekonomskog položaja novinara konstatovano je da nema pomaka. Neka rešenja su bila podložna manipulaciji i zloupotrebi. Ne zna se tačan broj medijskih radnika, novinara, ni njihov socioekonomski položaj, tj. neprecizni podaci o primanjima. Takođe, ne postoji uslovi za potpisivanje kolektivnog ugovora.

2. Analiza medijskog tržišta je, po mišljenju učesnika okruglog stola, najvažnija, a nije ni započeta zbog nedostaka finansijskih sredstava. U toku su pokušaji da se nađu dodatna sredstva da se to završi. Deo analiza je urađen uz pomoć stalne misije OSCE u Srbiji, a neke preporuke su ušle u zakon.

3. Projektno sufinansiranje medijskog sadržaja od javnog interesa – učesnici okruglog stola se slažu da niz problema postoji u ovoj oblasti. Postavljeno pitanje koje su to teme od javnog interesa i, takođe, dovedeno u pitanje kompetentnost programskog saveta RTS-a i njegov izbor, s obzirom da je nadležan za sadržaj koji se emituje.

Izneti su podaci o projektnom sufinansiranju koji pokazuju kojim medijima je otišlo najviše javnog novca, kao i o vlasničkoj strukturi medija. Prema tim podacima, novac dobijaju mediji koji bliski strukturama vlasti, mediji koji promovišu vladajuću strukturu, mediji koji šire dezinformacije.

Izneto je mišljenje da davanje sredstava od strane države, čak i da se nađe rešenje u zakonu, ostaće van kontrole, jer ne postoji dobar kontrolni mehanizam i do te mere je nekažnjivo da se više ni ne pokušava da se sakrije čitav sistem. Praktično se pretvorilo u prostu podelu novca. Stoga se mora se naći drugačiji mehanizam, a predlog je da bude sistem sličan sistemu javnih nabavki.

Tema diskusije je bio i medijski sadržaj koji se emituje. NUNS insistirao na analizi potrebe za medijskim sadržajem koja bi prethodila raspisivanju konkursa za dodelu projektnog sufinansiranja. Predlog je da u sam zakon uđe odrednica koja preciznije definiše medijske kodekse, te da se onim medijima koji ih krše ograniči pristup projektnom sufinansiranju. Takođe, konkursne komisije da prođu zajedničku obuku, da se time više usaglase oko donošenja odluka. Dodat je predlog za bodovanjem članova konkursne komisije.

Privatizacija medija – rečeno je da je pri kraju sa tim procesom, to je više bila neka tehnička stvar. Ostalo je još da se završi privatizacija Politika AD, dnevni list Dnevnik Bečej i RTK (Radio-televizija Kragujevac).

4. Urađena je analiza o osobama sa invaliditetom, o tome koliko su im mediji dostupni. Analiza je pokazala da su uskraćeni i da bi se trebalo posvetiti tom problemu. Govornici se nisu zadržali na ovoj temi.

5. Rečeno je da je najveći pomak urađen u oblasti medijske pismenosti u saradnji sa Ministarstvom kulture i informisanja kroz veći broj aktivnosti. Nova medijska strategija i prateći Akcioni plan, predviđaju niz aktivnosti u cilju sistemskog razvoja ove oblasti. Kako je rečeno, razvoj oblasti medijske pismenosti ima za cilj osposobljavanje građana Srbije svih uzrasta i starosnog doba da na kritički i najcelishodniji način koriste medije i medijske sadržaje, da razumeju sadržaj medijskih poruka i proces njihovog nastajanja, ali i da u tom procesu i sami aktivno učestvuju.

Na kraju diskusije je izneto i mišljenje da bi neke nove stvari trebalo uzeti u obzir, dodati postojećem Akcionom Planu, kao što je medijski monopol, nedozvoljena medijska koncentracija, ne samo u svojstvu vlasništva, već i monopola nad sadržajima i idejama (na primer, plasiranje pro-vladinih ideja). Kao rešenje predloženo je da ministarstva angažuju nezavisne istraživačke organe koji rade permanentan monitoring i utvrđuju koji su mediji obuhvaćeni monopolom. Izneta su i neka iskustva iz Evrope.

Konstatovano je da se vreme i energija se gubi na pisanje zakona, propisa, ali nema volje za promene, da vlast počne da primenjuje zakone i izvršava. Problem je u društvima, kao što je naše, koja su navikla da izbegavaju zakone da se nešto poboljša.